

MEMORABILIE

Pokladna číslo 7 na hlavním nádraží

VLADIMÍR GONĚC

Ještě při gratulaci k Robertovým pětasedmdesátinám v této ročence (2007) jsem připomínal, že se jménem Robert Kvaček jsme se na brněnské fakultě setkali hned v první hodině historického prosemináře. Také jsem se jako student učil z proslulé příručky Robert Kvaček – Věra Olivová: Dějiny Československa, IV. Stále ještě jako uchazeč o historickou kvalifikaci, zcela ex privata industria, jsem studoval jeho práce Nad Evropou zataženo, Osudná mise i jeho dokumentární edici (připravenou s K. Gajanem) Deutschland und die Tschechoslowakei 1918–1945. A později společně s Martou Romportlovou jsme požadovali po našich studentech číst jeho Diplomáté a ti druzí jak pro ideový postup, tak pro řemeslný přístup autora.

Příležitosti k častému setkávání s Robertem Kvačkem se rozevřely na prahu 90. let, návazně s vystupňovanou intenzitou pak už v rámci Česko-slovenské komise historiků. A byl to on, kdo mne navrhl hlasem, jemuž nelze odporovat, k vedení redakce Česko-slovenské historické ročenky, aby mi následně sám nedocenitelně pomáhal.

Teď je namístě vysvětlit nadpis těchto slov: Robert byl nejen seniorem redakční rady, ale i duší Česko-slovenské historické ročenky. Po prvních sedmáct let byl i de iure spoluřešitelem grantu k vydávání ročenky u GAČR. Setkávali jsme se tudíž velmi často, někdy jen pro drobnosti, jako byl podpis dokumentu, leckdy na malou „provozní poradu“ k řešení redakčních jednotlivostí. Protože Robert rozvíjel v Praze i řadu aktivit mimo vlastní fakultu, nebylo pro něho zrovna příhodné, aby se „hnal“ až na fakultu kvůli malému praktickému setkání. A tak jsme se setkávali poměrně často i na hlavním nádraží, ať už před Robertovým odjezdem do Jičína, či po mém příjezdu do Prahy. A pro rozleh-

lost nádražního prostoru Robert upřesňoval bod srazu: „Pokladna číslo 7.“ (V původním uspořádání nádražní haly.)

V krátkosti se něco dohodlo, případně podepsalo, ale téměř vždy následoval ještě rozhovor – třeba až půlhodinový. Nezřídka i k tomu, co už se vůbec netýkalo ročenky, anebo Česko-slovenské komise historiků, někdy i k věcem zcela osobním. (Robert třeba projevoval zájem o studijní i první pracovní výsledky mých synů a sám zase naznačoval hrdost nad úspěchy svého syna).

Dovolím si zde tvrzení a současně poděkování, že právě Robert mne vyučil důkladné redaktorské práci. V mnoha dílčích záležitostech mi zkušeně doporučoval taktiku, jak na mnohé nespolehlivé nebo „jen“ nepořádné přispěvatele, jak a přes koho intervenovat (případně intervenoval sám), aby zpožďující se autor dodal, co dluží, kdy naopak naznačit, že při otálení se už nebude na příspěvek reflektovat, také však delikátně radil, jak hledat samo rozmezí, kdy čekat, či už nečekat. Robert dokázal velmi citlivě rozlišit, kdy trpělivost přinese pověstnou růži a kdy naopak zůstane růže jen naší iluzí, a je tedy nutno udělat tlustou čáru.

Robert se opakovaně nechával slyšet, že si považuje přednostně výsledků svého vzdělávacího působení proti svým vědeckým výstupům. A tak jsme spolu často rozmlouvali o práci se studenty. S Robertem jsme si notovali například v tomto: „Student má právo na jakoukoli otázku.“ Byť se zdá přednášejícímu nadbytečná, naivní či dokonce hloupá, „míček zůstává na straně přednášejícího“. Sám jsem rady v tomto směru slyšel od osobností ještě o generaci starších, jmenovitě ze „staré“ brněnské právnické fakulty od Vladimíra Kubeše a Jiřího Cvetlera. Stejně ovšem i jejich důrazné doporučení, že kdo již absolvoval, takové právo již nemá, a pokud si ho vynucuje, má narazit na nesmlouvavou reakci.

Zato Robert sám mne naváděl na přístup, že sice na jedné straně má examinator trvat na otázce a nemá nechat studenta při taktice odbíhání k jinému tématu, zároveň však se nemá zkoušet pouze v rovině „zná–nezná“, protože mnohem více znamená „umí–neumí“. Což v Robertově pojetí znamenalo „diagnostikovat“ studenta, co v něm doopravdy je, třeba počínaje postupem „chytrému napověz...“.

Co se týká stylu výuky, připouštěl, že encyklopedická výuka je sice také potřebná, avšak jako vedlejší aktivita, resp. jako úvod a východisko k následnému řešení problémů. K tomu zdůrazňoval, že dobře položená otázka či série otázek má při výuce pro studenta mnohem větší význam než encyklopedicky konstruovaný výklad. Jindy Robert rád rozvíjel téma, jak dobré je i naslouchat vlastním žákům a rovněž žákům jiných. A neváhat nejen s dobrou radou, ale i s přátelskou kritikou.

Přišla-li řeč na absolventy, opakovaně otevřel sentence, že naši dobří žáci nemusí, resp. nemají být jen úspěšnými vědeckými pracovníky. S Robertem Kvačkem jsme se shodovali, že praktici, které jsme naučili myslet a kteří zakotvili ve významných řídicích postech, určitě nejsou žádnou ztrátou, naopak. Robert má mezi svými žáky bývalého českého premiéra a člena Evropské komise; a o některých svých žácích tvrdil, že dokazují, že historik je jako ředitel podniku schopnější než absolvent ekonomické fakulty. Vícekrát jsme se – i nad zcela konkrétními jmény – shodovali v tom, že historik zpravidla bývá podstatně lepším žurnalistou než absolvent oboru žurnalistika (či v novém módním přebalu absolvent „mediálních studií“). Podobně že i graduovaný historik může být i špičkovým bezpečnostním analytikem etc. A shodli jsme se i v tom, že takové zaměstnání ani pro absolventa doktorského studia není ztrátou.

Vědeckému přínosu Roberta Kvačka, jeho přístupům k informačním zdrojům, analytickým postupům, konfrontování a vyhodnocování dílčích výsledků i postupům jeho syntetizující práce, stejně tak jednotlivým tematickým okruhům, na něž se v širokém záběru své vědecké činnosti zaměřoval, bude lépe se věnovat až s jistým odstupem času. Soubor skutečně důkladných studií si dovoluji navrhnout k vydání při příležitosti 100 let od jeho narození. Robert si to zaslouží a naše historiografie to potřebuje.

Připomeňme alespoň jeho úsilí hledat „ducha doby“. Samozřejmě nikoli jako abstraktum podle nepodařených učebnicových „výkladů“ Hegelovy filosofie, nýbrž skutečně „živého“ ducha doby ve smyslu spletnice zejména vědomých (ale i podvědomých) aktivit lidí. Robert vznášel požadavek po duchu doby neustále pátrat a na něm stavět porozumění a výklad, který se teprve takto stane smysluplným. O Robertovi je známo že ho nejraději hledal v dobové literatuře; v našich rozpravách jsem mu zase dával najevo svoji preferenci v architektuře a výtvarném umění (jejichž explozivní vývoj je tak příznačný právě třeba pro meziválečné období). A Robert to rád přijímal.

Obdivuhodná byla jeho schopnost nalézat překvapivé souvislosti či paralely nejen až na konci Evropy, ale případně i u protinožců. A neméně obdivuhodné byly i Robertovy „drobné útvary“. I ty by si zasloužily zvláštní zpracování, počínaje Robertovou schopností vysoce koncentrovaného vyjádření na malé ploše. Na pěti až šesti stranách dokázal vyjádřit více než jiný historik na padesáti stranách.

Připomeňme jednu záležitost, která Roberta značně iritovala, přesto na ni reagoval se svým pověstným nadhledem, totiž hlásání zásady, že je třeba mít především názor a ten prezentovat. Názory stavěné na vodě dokázal Robert elegantně zpochybnit, ať šlo o výroky historika, anebo „jenom“ žurnalisty. Avšak v případech zaryté nepoučitelnosti mluvčích, či mluvků, Robert neváhal i nakop-

nout, ať šlo o výklad problému, anebo třeba o postup „vědecké politiky“. A někdy v jednom o obojí.

Anonymně vzpomenu jedno setkání, při němž jsme s Robertem seděli vedle sebe. Jeden řečník se otřel o edice dokumentů z nejnovějších dějin, jmenovitě pak o velkou edici dokumentů československé zahraniční politiky z meziválečného období. Robert se obrátil ke mně, že to bere jako výraz dobové módy, že ať se řečník vymluví. Řečník se však ještě rozohnil a použil výraz „archivní krysy“. Tak jsem jen špitl Robertovi, že to už je snad „přes čáru“. Robert si vzal slovo a položil sérii otázek typu „na čem že se mají napříště rozvíjet módní konstrukce, když se nebude možno opřít o solidní základy edic dokumentů...“ atp. Když jsme se setkali s Robertem napříště, jen utrousil, že zjistil, že rozpálený řečník dostal předtím negativní odpověď na svou grantovou žádost.

Jiný náš kolega z Robertovy generace, Josef Válka (ročník 1928), měl na podobné postavy vyhrazenou a vyhraněnou přihrádku: „ti, kterým je líno chodit do archivů“.

Vzpomínat budeme na Roberta i v našem kruhu kolem projektu „Osobnosti slovenské politiky“. Robert rád dojížděl na výroční konference do Martina. Velmi důrazně se vyjadřoval k potřebě zpracování příslušných konkrétních osobností, pomáhal vybírat, resp. hledat přispěvatele a rovněž sám přispíval svými skvělými charakteristikami. Svazek o Ivanu Markovičovi, na který se zvláště těšil, už nemohl dostat do vlastních rukou; je aspoň věnován jeho památce.

A ještě jednou budu zcela osobním a díky vzdávajícím. Argumentace právě jeho oponentského posudku nastavila celkové zaměření diskuse při obhajobě mé disertace k velkému doktorátu a zapůsobila na ctihodnou komisi natolik, že výsledek jejího jednání byl zcela jednoznačný.

Odešel nám velmi moudrý historik, místo něho zůstává velká proluka.